

7 Οκτωβρίου 2011

Γ΄ Διεθνές Συνέδριο για τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη

Πολιτισμός / Συνέδρια

Κατερίνα Χουζούρη

*Γ΄ Διεθνές Συνέδριο για τον Παπαδιαμάντη στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών
Παρασκευή 7 & Σάββατο 8 Οκτωβρίου 2011*

Συνοπτικό σημείωμα για τον μεταφραστή Παπαδιαμάντη

του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου (φιλόλογου επιμελητή των Απάντων του Παπαδιαμάντη)

«Δημοσιογράφος μεταφραστής, αυτό ήταν το επάγγελμα που άσκησε ο Παπαδιαμάντης. Οι εγκυρότατες και καθόλου υπερβολικές μαρτυρίες συγχρόνων του λογίων μας βεβαιώνουν ότι καθημερινά από τα χέρια του περνούσε πολλή μεταφραστική δουλειά. Ποτέ δεν θα μάθουμε ποιός ακριβώς ήταν ο όγκος της.

Ο ευσυνείδητος Γ.Κ. Κατσίμπαλης στην προσεκτική του παπαδιαμαντική βιβλιογραφία αναγράφει μόλις 16 μεταφράσεις, από τις οποίες «Η Χαλιμά» δεν είναι δική του. Οι πίνακες παπαδιαμαντικών μεταφράσεων του Γ. Βαλέτα είναι πολύ εκτενέστεροι, δυστυχώς όμως αναξιόπιστοι. Μολονότι οι μελετητές του μεταφραστή Παπαδιαμάντη είναι ευάριθμοι, οι σχετικές έρευνες προχώρησαν με ταχύ ρυθμό τα τελευταία χρόνια. Ένα μεγάλο μέρος των μελετημάτων, που αφορούν το μεταφραστικό έργο του σκιαθίτη διηγηματογράφου, έχει δημοσιευτεί στα 9 τεύχη των Παπαδιαμαντικών Τετραδίων, ιδιαίτερα στο 7ο (Αφιέρωμα στον μεταφραστή Παπαδιαμάντη, άνοιξη 2006, σελίδες 208).

Είναι περίεργο ότι ο Παπαδιαμάντης, όσο θυμούμαι, δεν κάνει λόγο για καμιά του μετάφραση, ούτε καν για τον Βίον του Χριστού ή τις κυριολεκτικά επίπονες των Ιστοριών της Ελληνικής Επανάστασης του Gordon και του Finlay. Φαίνεται να μη δίνει σημασία ακόμη και στο Έγκλημα και Τιμωρία. Ωστόσο θα έλθει κάποτε καιρός που οι μεταφράσεις του, ακόμη και όσες έχουν χαρακτήρα καθαρά δημοσιογραφικό, θα θεωρηθούν αναπόσπαστο τμήμα των Απάντων του.

Πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα ότι ο Παπαδιαμάντης είναι ανυπότακτος μεταφραστής. Οι μεταφραστικές του ελευθερίες, όταν δεν πρόκειται για ιστορικά έργα, είναι μεγάλες, συχνές και απροσδόκητες, προπάντων στις περιπτώσεις που τον ενοχλούν οι θεολογικές αντιλήψεις του μεταφραζόμενου συγγραφέα. Αν οι επεμβάσεις του στον Βίον του Χριστού, γραμμένον από αγγλικανό ιερέα, είναι αυτονόητες, τουλάχιστον για τον ίδιο, οι βίαιες μεταβολές που επιφέρει σε λογοτεχνικά κείμενα -χαρακτηριστικό παράδειγμα Οι δίδυμοι του Ουρανού της Σάρας Γκράντ- σημαίνουν ασφαλώς κάτι περισσότερο...

Πόσους παράδες πιάνει ο μεταφραστής Παπαδιαμάντης; Ο τάχιτος των λόγων: όσους σχεδόν και ο διηγηματογράφος. Για το μυθιστόρημα του Hall Caine καλός γνώστης της αγγλικής λογοτεχνίας και της ελληνικής είπε: «Ο Παπαδιαμάντης δεν μετέφρασε το The Manxman - έγραψε τον Μαξιώτη!» Θα πρόσθετα: «Μεταμορφώνοντας τη νήσο Μάν σε Σκιάθο». Μεταφραστική προδοσία; Μπορεί, αλλά ευλογημένη.

Ενός λοιπόν μεταφραστή τέτοιας λογής έχουν εκδοθεί από το 1989 ως τις μέρες μας οι εξής μεταφράσεις, όλες φροντισμένες φιλολογικά: Ταρταρίνος ο εκ Ταρρασκώνος του Αλφ. Δωδέ (Εστία), Γερά σώματα διά τα αγόρια και τα κορίτσια

μας του Ουίλιαμ Μπλαίκη (Ε.Λ.Ι.Α.), Το Έγκλημα και η Τιμωρία, του Θ. Δοστογέφσκη (Ιδεόγραμμα), Ενός εκατομμυρίου λιρών χαρτονόμισμα του Μάρκου Τουαίν (Λήθη), Αργοναυτικά διηγήσεις του Μπρέτ Χάρτ -διηγήματα αμερικανικά, μεταξύ των οποίων και τα αυτόχρονα παπαδιαμαντικά «Οι εξόριστοι του Πόκερ Φλάτ», «Η καλή τύχη του Ρώριν Κάμπ» και «Ο αφερέγγυος»- (Λήθη), Η εύρεσις της γυναικός του Λώτ, του Αλφρ. Κλάρκ (Αρμός), Η Νέα Ουτοπία και άλλα ευθυμογραφήματα του Τζέρομ Κ. Τζέρομ (Αρμός), Ο βίος του Χριστού του Φρείδ. Φάρραρ (Δόμος), Τέσσερα διηγήματα του Αντωνίου Παύλοβιτς Τσέχωφ (Δόμος), Η κληρονομία του Guy de Maupassant (Δόμος), Ο Μαξιώτης του Χώλλ Κέιν (Ίνδικτος), Ο ιατρός Ραμώ του G. Ohnet (Π. Κυριακίδης), η δίτομη Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως του Γ. Φίνλεϋ (Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία) και ο Αόρατος του Ε.Τ. Ουέλλς (Κίχλη).

Μέσα στο παπαδιαμαντικό έτος 2011 θα εκδοθούν, συν Θεώ, η Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως του Γόρδωνος (Μ.Ι.Ε.Τ.), Ο Πύργος του Δράκουλα του Μπράμ Στόουκερ (Κίχλη) και η Αριέττα του Φρ. Κοππέ...»

Πηγή: Εφημ. Ελευθεροτυπία, Βιβλιοθήκη, Παρασκευή 29 Απριλίου 2011

Το Συνέδριο

Τι μεταφραστής ήταν ο Παπαδιαμάντης; Τι αντίκτυπο είχαν οι μεταφράσεις του στη λογοτεχνική δραστηριότητα της εποχής; Σε τι βαθμό η μεταφραστική δραστηριότητά του επηρέασε τα πρωτότυπα λογοτεχνικά έργα του; Τέλος, πως μεταφράστηκε ο ίδιος στη δημοτική και πως μεταχειρίστηκαν τη δική του λογοτεχνική παραγωγή οι ξένοι συνάδελφοί του; Στο Γ΄ Διεθνές Συνέδριο για τον συγγραφέα Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη με τίτλο «Ο Παπαδιαμάντης μεταφράζων και μεταφραζόμενος», που διοργανώνει το Megaron Plus σε συνεργασία με την Εταιρεία Παπαδιαμαντικών Σπουδών στις 7 και 8 Οκτωβρίου από τις 9 το πρωί μέχρι τις 9 το βράδυ, με ελεύθερη είσοδο για το κοινό, με δελτία προτεραιότητας, ορισμένοι από τους σημαντικότερους μελετητές του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη θα συναντηθούν για να ανταλλάξουν απόψεις και να καταθέσουν τα αποτελέσματα των ερευνών τους πάνω στο πολυσχιδές έργο του συγγραφέα.

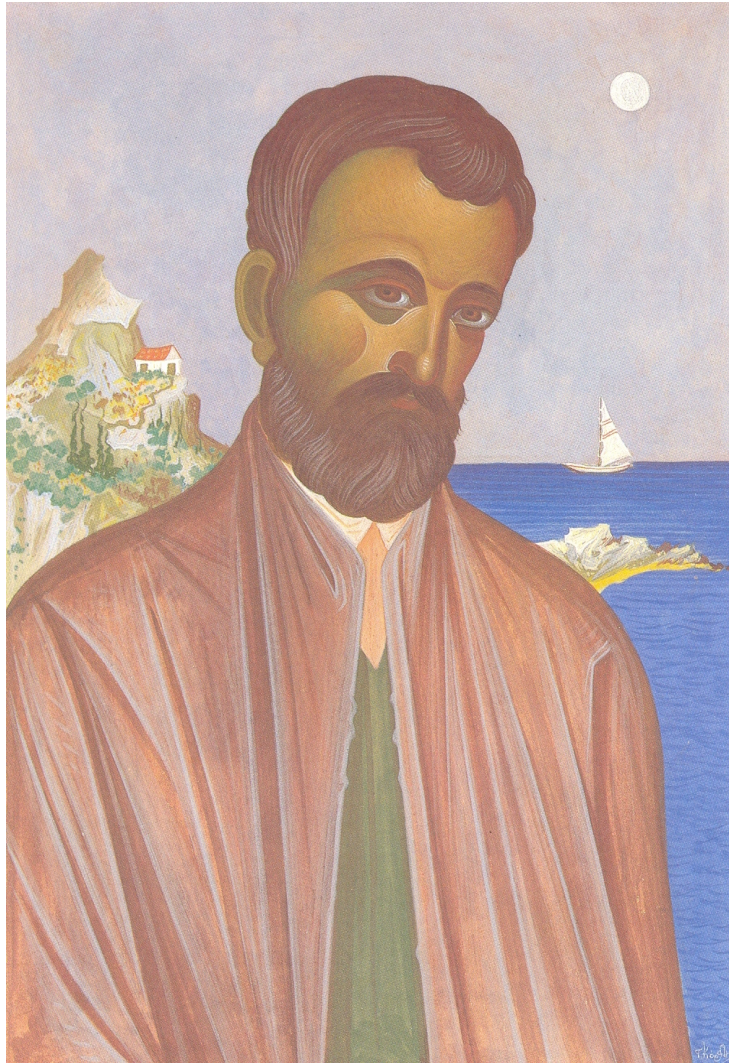
Συμμετοχές

Στο Συνέδριο θα συμμετάσχουν διακεκριμένοι Έλληνες και ξένοι φιλόλογοι, πανεπιστημιακοί καθηγητές και λογοτέχνες. Μέλη της Τιμητικής Επιτροπής είναι οι: Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερώνυμος, ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Χαλκίδος κ. Χρυσόστομος, ο Ακαδημαϊκός Θανάσης Βαλτινός, ο Υπουργός Πολιτισμού Παύλος Γερουλάνος, ο Δήμαρχος Αθηναίων

Γιώργος Καμίνης, ο Γεώργιος Παπαδιαμάντης, απόγονος του αδελφού του Παπαδιαμάντη, ο Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, φιλόλογος και κριτικός, εκδότης των Απάντων του Παπαδιαμάντη. Την Επιστημονική Επιτροπή συγκροτούν οι: Νάσος Βαγενάς, καθηγητής Θεωρίας και Κριτικής της Λογοτεχνίας ΕΚΠΑ, Φώτης Δημητρακόπουλος, καθηγητής της Βυζαντινής, Μεταβυζαντινής φιλολογίας και Παλαιογραφίας ΕΚΠΑ, Σταύρος Ζουμπουλάκης, φιλόλογος, Διευθυντής περιοδικού Νέα Εστία, Άρης Μπερλής, δοκιμιογράφος, κριτικός και μεταφραστής, Ιωάννα Ναούμ, λέκτορας Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας ΑΠΘ, Λαμπρινή Τριανταφυλλοπούλου, φιλόλογος και Γεωργία Φαρίνου-Μαλαματάρη, καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας ΑΠΘ.

Το μεταφραστικό έργο του Παπαδιαμάντη

Το μεταφραστικό έργο του Παπαδιαμάντη είναι ογκώδες και περιλαμβάνει μεταφράσεις άρθρων ποικίλου περιεχομένου, πεζών λογοτεχνημάτων και τριών σπουδαίων ιστορικών έργων, της Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης του George Finlay, που εκδόθηκε το 2008 από το Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, της ομότιτλης ιστορίας του Thomas Gordon, και ενός ιστορικού έργου του Νικολάου Σπηλιάδη, γραμμένου στα γαλλικά. Όπως αναφέρει και ο Φίλιππος Παππάς σε μία από τις διαλέξεις που θα ακουστούν στο Συνέδριο σχετικά με τις μεταφραστικές επιλογές και υποχρεώσεις του Παπαδιαμάντη, «Ως πρώτος, ανυπόληπτος ή «ενδιάμεσος», συνεργάτης-μεταφραστής της πρώτης ημερήσιας εφημερίδας στην Ελλάδα, ως κατοπινός υπάλληλος του Γαβριηλίδη και έπειτα ως συνεργάτης των πιο λογοτεχνικοκεντρικών εντύπων του Άννινου και του Κακλαμάνου, μεταξύ άλλων, ο Α.Π. είναι πιθανότατα το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα «αόρατου» (ή σπανιότερα αρχικώλυμου) μεταφραστή. Την ίδια εποχή που ευκατάστατοι λόγιοι μεταφράζουν και προλογίζουν καθιερωμένα ποιητικά έργα, ο ίδιος βγάζει το ψωμί του, πάνω από είκοσι χρόνια, υπηρετώντας τον ολοένα πιο ανταγωνιστικό ημερήσιο τύπο της Αθήνας, ακολουθώντας έτσι τη μοίρα -του λογοτέχνη ενός ακόμη αδιαμόρφωτου πεδίου: με τη δημοσιογραφία και τη μετάφραση ως μόνο τρόπο βιοπορισμού. Αξίζει να ερευνηθεί ποιος είναι ο κόσμος γύρω από τον μεταφραστή και πως διαμορφώνεται σταδιακά το δημοσιογραφικό πεδίο που του επιτρέπει ή τον υποχρεώνει να αναλάβει επί δεκαετίες το άδοξο και επίμοχθο έργο της μετάφρασης ποικίλων κειμένων. Σε ποιους συγγραφείς και ποια έργα ενός ευρύτερου ευρωπαϊκού λογοτεχνικού κανόνα παίζει τον ρόλο του πρώτου, έστω άδοξου, μεταφορέα; Ποιο είναι το πολιτισμικό φίλτρο της εποχής, όπως αυτό διακρίνεται στις εφημερίδες;»

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Παρασκευή, 7 Οκτωβρίου 2011

Α' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Ελένη Πολίτου-Μαρμαρινού, Μιχαήλ Πασχάλης

9:40 Μαρίνα Αρετάκη «Μετάφραση» και «μεταφραστής» στα λογοτεχνικά κείμενα του Αλ. Παπαδιαμάντη»

10:00 Τασούλα Καραγεωργίου «Ο Παπαδιαμάντης αυτό-μεταφραζόμενος»

10:20 Δημήτρης Κανελλόπουλος «Ενδογλωσσική μετάφραση και σύνταξη Ιερών Ακολουθιών από τους δύο Αλεξάνδρους, Παπαδιαμάντη και Μωραϊτίδη»

10:40 Δημήτρης Κοσμόπουλος «Ο Παπαδιαμάντης ως μεταφραστής των Ψαλμών και των εκκλησιαστικών κειμένων. Οι απόψεις του για τη γλώσσα της υμνογραφίας και της λατρείας»

11:15 Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος «Μεταφραστικός βίος -ή χαμένος στην μετάφραση»

Β' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Anna Zimbone, Τιτίκα Δημητρούλια

11:50 Matteo Miano «Ο Παπαδιαμάντης μεταφράζει Τσέχωφ. Παρατηρήσεις στα «Τέσσαρα διήγηματα» και στη γαλλική πηγή τους»

12:10 Φώτης Α. Δημητρακόπουλος, Α. Λαμπαδαρίδη «Η Αριέττα του François Corpée κατά μετάφρασιν Αλέξ. Παπαδιαμάντη»

12:50 Ελένη Κουτριάνου «Η αλληγορία της όρασης: Η μετάφραση του Αοράτου του H. G. Wells και η «Φόνισσα» του Αλ. Παπαδιαμάντη»

Γ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Στέση Αθήνη, Γιάννης Τζιιώτης

17:00 Βασιλική Δημουλά «Ο Παπαδιαμάντης άόρατος μεταφραστής του φανταστικού»

17:20 Βασιλική Λαμπροπούλου «Ο Μαξιώτης το Hall Caine και ο Παπαδιαμάντης»

17:40 Γεωργία Γκότση, Γεωργία Φαρίνου-Μαλαματάρη «Παρατηρήσεις στην παπαδιαμαντική μετάφραση του μυθιστορήματος της Sarah Grand Οι δίδυμοι του ουρανού/The Heavenly Twins»

18:00 Μιχαήλ Πασχάλης «Ο Βίος του Χριστού: μια «πρωτότυπη» μετάφραση»

Δ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Δημήτρης Μαυρόπουλος, Ελένη Κουτριάνου

18:40 Άγγελος Μαντάς «Οι παπαδιαμαντικές μεταφράσεις του Gordon και του Finlay»

19:00 Ιωάννα Ναούμ «Ο Πύργος του Δράκουλα σε μετάφραση Παπαδιαμάντη και οι θεωρίες της παρακμής»

19:20 Βαρβάρα Ρούσου «Ο Μπάυρον. Ποιητής θεσπέσιος»: μια παπαδιαμαντική μετάφραση και οι προεκτάσεις της»

19:40 Σταύρος Ζουμπουλάκης «Το ζήτημα της μετάφρασης του Παπαδιαμάντη στη δημοτική και οι Έλληνες λογοτέχνες»

Σάββατο, 8 Οκτωβρίου 2011

Ε΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Φώτης Α. Δημητρακόπουλος, Άγγελος Μαντάς

9:00 Λαμπρνή Τριανταφυλλοπούλου «Οι «Μεταφράσεις Παπαδιαμάντη» του Γ.Βαλέτα (1940): Η πρώτη απόπειρα καταγραφής των ανώνυμων παπαδιαμαντικών μεταφράσεων»

9:20 Φίλιππος Παππάς «Προς βιοπορισμόν»: Οι μεταφραστικές επιλογές και υποχρεώσεις του Αλ. Παπαδιαμάντη»

9:40 Φιλοθέη Κολίτση «Το περιοδικό Νέον Πνεύμα (1893-1894), οι ιδέες του Κοινωνικού Δαρβινισμού και ο μεταφραστής Παπαδιαμάντης»

10:00 Στέση Αθήνη «Ο Παπαδιαμάντης μεταφραστής στα έργα του Βλάση Γαβριηλίδη (Ακρόπολις, Μη χάνεσαι, Νέον Πνεύμα)»

10:20 Δημήτρης Φίλιας «Η μετάφραση της «Φόνισσας» στα γαλλικά. Συμβολή στην ανίχνευση της λογοτεχνικής τύχης του παπαδιαμαντικού έργου στη Γαλλία»

ς΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Κωνσταντίνος Πιτσάκης, Ιωάννα Ναούμ

11:00 Χρυσή Καρατσινίδου-Παπαθανασίου «Οι μεταφράσεις εκ του γαλλικού και η επίδρασή τους στη διηγηματογραφία του Παπαδιαμάντη»

11:20 Αναστασία Δασκαρόλη «Μεταφράσεις έργων του Παπαδιαμάντη στον γερμανόφωνο χώρο»

11:40 Γιάννης Τζιώτης «Προσθήκες στη βιβλιογραφία των γερμανόφωνων μεταφραστών του παπαδιαμαντικού έργου»

12:00 Γκαμπ

κά»

12:20 Anna
της φώκιας

Μυρολόγι

Ζ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Γ. Φαρίνου-Μαλαματάρη, Σταύρος Ζουμπουλάκης

17:00 Marta Silvia Dios Sanz «Το πολυσχιδές έργο του Αλ. Παπαδιαμάντη: Η μεταστοιχείωση του ελληνικού κειμένου στην ισπανική γλώσσα»

17:20 Marina Veljkovic, Predrag Mutavdzic, Sasha Djordjevic «Ο Παπαδιαμάντης στα σερβοκροατικά και στα σέρβικα • ζητήματα μετάφρασης»

18:00 Maka Kamushadze, Medea Abulashvilli «Γεωργιανές μεταφράσεις των

διηγημάτων του Παπαδιαμάντη. Η περίπτωση της διδακτικής αξιοποίησης των δυσκολιών»

18:20 Ελένη Πολίτου-Μαρμαρινού, Γεώργιος Μικρός, Τιτίκα Δημητρούλια

«Εφαρμογή υφομετρικών τεχνικών στην αναγνώριση πατρότητας κειμένου: Πρωτότυπα έργα και μεταφράσεις του Παπαδιαμάντη».

Επιμέλεια Κατερίνα Χουζούρη

<http://bit.ly/14xJKXM>